

2. Azzief, Kh. 10 Free Mobile Apps To Help You Learn English Faster. Available at: <http://www.hongkiat.com/blog/mobile-apps-learn-english/> [in English].

3. Dudeney, G. & Hockly, N. (2007). How to ... Teach English with Technology. Pearson Education Limited. 192 p. [in English].

4. Kuznekoff, J. & Titsworth, S. (2013). The Impact of Mobile Phone Usage on Student Learning. Communication Education. No. 62(3), pp. 233 – 252. [in English].

5. Mobile Phones In The Classroom: Saint Or Sin? Available at: http://web.mac.com/mediamama/GovanHighSchool/Mobile_Phones.html [in English].

6. Shudong, W. & Higgins, M. (2006). Limitations of Mobile Phone Learning. IEEE International Workshop on Wireless and Mobile Technologies in Education. Available at: http://journal.jaltcall.org/articles/2_1_Wang.pdf. [in English].

7. Thoronton, P. & Houser, Ch. (2005). Using mobile phones in English education in Japan. Journal of Computer Assisted Learning. pp. 217–228. [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.04.2017

УДК 373.2.091.3:688.72 (477) (045)

Олена Василенко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розкриваються окремі теоретичні аспекти використання народних іграшок у виховній роботі з дошкільниками. На основі аналізу нормативних документів і теоретико-методичних джерел виявлено, що використовуючи народну іграшку в практиці виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку, відбувається формування у них обайливості, творчої активності, відповідальності тощо. Також встановлено важливість цього процесу для формування національної, культурної і етнічної самосвідомості дитини.

Ключові слова: народна іграшка, виховання, старші дошкільники, Базовий компонент дошкільної освіти, мистецтво.

Літ. 5.

Елена Василенко, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры теории и методики дошкольного образования
Коммунального учреждения “Харьковская гуманитарно-педагогическая академия”
Харьковского областного совета

УКРАИНСКАЯ НАРОДНАЯ ИГРУШКА КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

В статье раскрываются отдельные теоретические аспекты использования народных игрушек в воспитательной работе с дошкольниками. На основе анализа нормативных документов и теоретико-методических источников выявлено, что используя народную игрушку в практике воспитательной работы с детьми старшего дошкольного возраста, происходит формирование у них заботливости, творческой активности, ответственности и т.д. Также установлена важность этого процесса для формирования национального, культурного и этнического самосознания ребенка.

Ключевые слова: народная игрушка, воспитание, старшие дошкольники, Базовый компонент дошкольного образования, искусство.

Olena Vasylenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor
of the Theory and Methodology of Preschool Education Department
Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy” Kharkiv regional council

THE UKRAINIAN FOLK TOY AS THE MEANS OF EDUCATION OF SENIOR PRESCHOOLERS

The article deals with some theoretical aspects of using of folk toys in the educational work with preschoolers. The analysis of normative documents, the theoretical and methodological sources has revealed that using of folk toy in practice of educational work with children of preschool age forms their care, creative activity, responsibility and others qualities. The teaching of children from the beginning should be built on the native ground, on which the child is growing up, should be tied firmly with the impression that has been laid in the child's soul by family and native home.

It may be noted that the folk or modern toy for the child is the cultural instrument, which helps to cognize the enormous and compound world. Throughout the childhood, the game and folk toys occupy the most important place in the life of the child. At an early age, children play with different things and learn to use them. Later the creative games appear. During playing the dialogues are used where linguistic etiquette is trained, some attitude to friends is produced. In addition, the memory is trained when children learn certain poetic texts by heart. First, in the children's playing activity they reflect those actions, which they observe in the immediate surroundings, in the family.

It has been determined the importance of this process for the formation of national, cultural and ethnic self-consciousness of the child. The article specifies that the folk toy is the means of forming of senior preschooler's worldview, who perceives it as a real image of the object of the real or fairy world, a partner, a friend; understands its external features and other characteristics as the embodiment of artistic, technical and other kinds of culture. The toy is a part of the subject-game environment and the precondition of the game's development. The child uses the image of the folk toy creatively in the subject-game environment, according to the purpose, content, classification, uses the toy to show the social relationships of people.

Keywords: a folk toy, an education, a senior preschoolers, the basic component of preschool education, the art.

Актуальність проблеми використання української народної іграшки як засобу виховання визначається концептуальними положеннями Базового компонента, де проголошено необхідність навчати дітей цінувати речі, вироблені руками рідних і передані в спадщину, поважати творців народної іграшки, прилучати дітей до культурних набутків і творчої спадщини нації. У дітей необхідно сформувати вміння впізнавати народну іграшку, розуміти її призначення, роль, особливості використання. Добре, якщо дитина навчиться використовувати для розгортання ігрового сюжету власноруч виготовлені іграшки (змістова лінія "Світ гри"), матиме чітке уявлення про такі види образотворчого мистецтва, як живопис і скульптура, щиро милуватиметься витворами декоративно-ужиткового мистецтва. Слід навчити дитину не лише на елементарному рівні аналізувати твір мистецтва, а й виражати свої почуття через формотворення. Дитина має оволодіти технічними прийомами та методами виготовлення іграшки з опорою на знання її особливостей, розуміння виразності матеріалу, техніки (змістова лінія "Світ мистецтва") [1].

Як визначено в Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, іграшка є засобом формування світосприймання. Дитина сприймає іграшку як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша. Розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як втілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри. Дитина творчо застосовує образ іграшки у предметно-ігровому середовищі, використовує іграшку відповідно до призначення, змісту, класифікації, знає варіативні можливості використання різних іграшок, застосовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей, розрізняє народну іграшку, знає її призначення, роль, використання. Свідомо використовує для розгортання сюжету

іграшки-замінники та власноруч виготовлені іграшки. Одним із ефективних засобів формування творчої активності особистості дітей є різновид українського народного мистецтва – народна іграшка. Вона є відтворенням у тій чи іншій спрощеній, узагальненій та систематизованій формі предметів і явищ життя й діяльності суспільства [1].

Метою статті є аналіз виховного потенціалу української народної іграшки взагалі і, зокрема, стосовно дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Пошуком та визначенням місця іграшки в системі матеріальної та духовної культури суспільства займалися дослідники М. Киященко, О. Постнікован, Л. Столович, у праці яких із філософсько-культурологічних позицій розкривається позитивна роль іграшки в житті суспільства та її соціокультурні функції. Найбільш цінними для розуміння морфології, функціонування народної іграшки, її естетичної виразності є історико-мистецтвознавчі дослідження (М. Бартрам, А. Бакушинський, О. Бенуа, Б. Бутнік-Сіверський, Г. Блинов, В. Василенко, М. Грушевський, І. Дайн, Р. Захарчук-Чугай, Г. Локуцієвська, І. Макарова, О. Найден, Т. Перевезенцева, О. Сокович та ін.), у яких виявлено генезис та основні етапи розвитку народної іграшки. У роботах зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-ужиткового мистецтва, у якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної і духовної культури.

Значний інтерес становлять погляди сучасних науковців на народну іграшку як засіб формування національної культури (О. Батухтіна, Н. Заглада, Л. Івахненко, С. Кулачківська, М. Стельмахович), моральних якостей (Н. Дзюбишина-Мельник), як засіб духовного

відродження (Н. Буркіна, Л. Данішевська, Л. Сморг), трудового виховання (М. Гутнікова, Г. Довженко) та естетичного виховання (А. Грибовська, М. Кириченко, І. Сидорук).

Виклад основного матеріалу. Іграшка для дитини – народна чи сучасна – то культурне знаряддя, з допомогою якого вона освоює величезний складний світ. Упродовж всього дитинства гра і народна іграшка займає найголовніше місце у житті дитини. В ранньому віці діти граються предметами, тобто вчать їх використовувати. Пізніше виникає творча гра, під час якої використовуються діалоги, де закріплюється мовний етикет, виробляється певне ставлення до товаришів, одночасно проходить тренування пам'яті, коли діти заучують ті чи інші віршовані тексти. Перш за все, у своїй ігровій діяльності діти відображають те, що спостерігають у найближчому оточенні, у родинному колі.

У народі кажуть “Де гра, там і радість”. Велике розмаїття дитячих ігор притаманне календарним та обрядовим святкам. Споконвіку для таких ігор діти виготовляли іграшки власноруч, більшість з яких була у дусі народного мистецтва: із глини, дерева, овочів. У народі такі іграшки ще називали цяцькою, лялькою, цяцянкою, виграшкою або забавкою. Через іграшку дитині демонстрували сюжети із трудового життя (ковалі кують, господиня годує курей і т. ін.). Завдяки грі, а саме відтворенню елементів трудових дій, дитина навчалася працювати з різними матеріалами (шиття ляльок, створення хлопчиками знаряддя для мисливського, риболовецького ремесла, різноманітне плетіння кошиків, різьблення візерунчастих “бурачків”, коробочок із берести тощо). У процесі такої ігрової діяльності у дітей виховувалась і повага до праці дорослих [3].

Як найсуттєвіший компонент дитячої гри народна іграшка відіграє важливу освітню, розвивальну, виховну, навіть організаційну роль. Використання народної іграшки у виховному процесі урізноманітнює ігрову діяльність дітей, збагачує, розширює сферу пізнання дитиною світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Крім того, дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її естетичному розвитку [2].

Народна іграшка як вид народного мистецтва формувалася в період, коли інтереси дітей і дорослих були близькими один до одного, творчість тих та інших мала багато загальних рис, у психіці і світовідчутті існувала близькість. Іграшка була цікавою і дітям, і дорослим (фольклорна лялька прикріплювалася на тичину

на будинку, збирала дорослих на свято тощо). У народній іграшці батьки віддають дитині свою любов і ласку, веселість і сміх, думки, знання й уміння. Через ляльку хтось зовсім близький та рідний, ласкавий говорить з дитиною правдиво, мудро. В цьому велика сила її впливу на дитину. Народна лялька є (при ретельному її вивченні) невичерпним джерелом мудрої і творчої народної педагогіки. Сила цієї народної любові до дитини говорить вустами бабусі і дідуся, котрі бавлять своїх онуків, тому завдання вихователів і батьків – сприяти органічному поєднанню в дитячій душі потягу до нового з потребою в одвічно рідному, традиційному засобом народної іграшки [3].

О. Найден також наголошував, що для дітей, які перебувають на межі між раннім і середнім віком, такі іграшки особливо потрібні, вони допомагають знаходити образні відповідники між реально-конкретним та умовно-узагальненим, осягати світ предметних реалій через пластично-доцільні та дотично-комфортні форми. Автор вважає, що іграшка містить більше інформації, ніж будь-яка комп'ютерна гра [3]. Народна іграшка є спадщиною подібно до рідної мови, казки, пісні. Вони перевірені дитячою любов'ю до неї, дитячою грою. Вона несе в собі художню культуру народної творчості, розвиває самобутні риси естетики свого народу. Культура іграшки – важливий елемент загальної культури нації. Колись у коліску ліворуч клали ляльку для доньки, для хлопчика праворуч – сопілку. За старими повір'ями, то були символічні атрибути – обереги, які прийшли з часів язичництва і мали в собі магічну силу [3]. Українська народна іграшка вирізняється тематичною неоднорідністю та глибоким змістовим наповненням. Вона представлена розмаїттям матеріалів технічних і художніх способів опрацювання, багатством формальних, композиційно-орнаментальних, колористичних вирішень. Вона включає в себе декілька видів народного мистецтва, наприклад, вишивка, розпис, ткацтво.

Народ – тонкий психолог, який уміє бачити і розуміти потреби дитини з огляду на її сутність, зацікавлення і потреби. Народна педагогіка створила свої основні типи іграшок для кожного віку: брязкальця для дітей раннього віку (гучні, рухливі, з яскравим забарвленням); чудові каталки для малюків 2-4 років (ковзани, петрушки, вертушки та ін.). Коней та інших тварин поставили на колеса, щоб задовольнити потребу дитини у русі. Розмір іграшки для дітей цього віку повинен бути достатньо великим, адже малюк у грі з іграшкою – центральна діюча особа. Для більших за віком – набори більш складні за змістом

(дерев'яні тварини, розбірні іграшки тощо) [5].

С. Русова вважала, що навчання дітей із самого початку повинно бути збудовано на тому рідному ґрунті, на якому зростає дитина, щоб воно було міцно зв'язано з тими враженнями, що їх заклала в душу дитини рідна сім'я, рідна хата. Мають значення "цяцьки", які будуть у руках дітей; вони ж поширюють перші спостереження дітей, розвивають пам'ять та зовнішні чуття [4].

А. Макаренко називав іграшку "матеріальною основою" гри, а відомий вчений Ю. Аркін говорив, що іграшка є "життєвим нервом" гри. Іграшка – річ, призначена дітям для гри. Як і гра, іграшка є важливим фактором психічного розвитку дитини, що забезпечує поступове здійснення нею всіх видів діяльності на більш високому рівні. Іграшки, котрі використовувалися як елемент гри, їх тематика і форми перебували в тісному взаємозв'язку з матеріальним життям суспільства, з розвитком його духовної культури, а також відображали еволюцію поглядів на виховання [4].

Народна іграшка є засобом формування світосприймання. Дитина сприймає її як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша; розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як втілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка є складовою предметно-ігровою середовища та передумова розвитку гри. Дитина творчо застосовує образ народної іграшки у предметно-ігровому середовищі, відповідно до призначення, змісту, класифікації, використовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей.

Аналіз теорії і практики дошкільного навчання та виховання показав, що існує нагальна потреба у розробці спеціальних методик ознайомлення дошкільників з українською народною іграшкою. Таким чином, українська народна іграшка посідає важливе місце в системі формування світогляду дитини. Вона є засобом національного, естетичного, морального та трудового виховання дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в

Україні. – К.: Бібліотечка журн. "Дошкільне виховання", 1999. – 62 с.

2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" / Наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К.: Світлич, 2008. – 430 с.

3. Найден О. С. Українська народна іграшка: смислові та обрядові основи / О. С. Найден. – К.: Видавничий Дім "Стилос", 2007. – 240 с.

4. Найден О. Початкова семантика українських народних ляльок та перехід їх обрядових функцій в ігрові / О. Найден // Народна творчість та етнографія. – 1986. – № 1. – С. 13 – 15.

5. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика. Монографія / С.Я.Харченко. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 319 с.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini (1999). [The Basic Component of Preschool Education in Ukraine]. Kyiv: Bibliotekhka zhurn. "Doshkilne vykhovannia", 62 p. [in Ukrainian].

2. Kononko, O.L. (Ed.). (2008). *Bazova prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku "Ja u sviti"* [The Basic Program of the Development of Preschool Child "I'm in the World"]. Vol.2, Kyiv: Svitych, 430 p. [in Ukrainian].

3. Nayden, O. S. (2007). *Ukrainska narodna ihrashka: smyslovi ta obriadovi osnovy* [Ukrainian Folk Toy: Meaning and Ritual Foundations]. Kyiv: Vydavnychyy Dim "Stylos", 240 p. [in Ukrainian].

4. Nayden, O. (1986). *Pochatkova semantyka ukrainskykh narodnykh lialok ta perekhid yikh obriadovykh funktsii v ihrovi* [Initial Semantics of Ukrainian Folk Dolls and the Transition of their Ritual Functions in the Game Ones]. *Narodna tvorchist ta etnografiia* [Folk Art and Ethnography]. No.1, pp.13 – 15. [in Ukrainian].

5. Kharchenko, S.Ya. (2006). *Sotsializatsiia ditei ta molodi v protsesi sotsialno-pedahohichnoi diialnosti: teoriia i praktyka* [Socialization of Children and the Youth in the Process of Social and Pedagogical Activities: Theory and Practice]. Luhansk: Alma-mater, 319 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.05.2017

“Виховує все: люди, речі, явища, але насамперед і найбільше – люди. З них на першому місці – батьки і педагоги”.

Антон Макаренко

український радянський педагог і письменник,
один із засновників системи дитячо-підліткового виховання

Молодь і ринок №6 (149), 2017